

Zajęcia w klasie 6.

10.03.2020 r.

Angelika Szymczyk

Temat: Jak dopełnienie uzupełnia orzeczenie?

Cele lekcji

- a) Wiadomości
Uczeń: ♣ zna składnię zdania pojedynczego, jej poszczególne elementy, takie, jak: przydawka, orzeczenie, podmiot, dopełnienie, okolicznik
♣ podaje pełną definicję dopełnienia
- b) Umiejętności
Uczeń potrafi: ♣ wskazać w zdaniu dopełnienie oraz określić sposoby jego wyrażania
♣ wskazać istotne cechy składniowe i znaczeniowe dopełnienia
♣ odróżnić dopełnienie od innych części mowy, takich jak: przydawka, podmiot, orzeczenie
♣ ustawić dopełnienie zgodnie z poprawnym szykiem zdania

Metoda i forma pracy

Ćwiczenia gramatyczne, wykład, praca indywidualna

Środki dydaktyczne

Ćwiczenia gramatyczne , ćwiczenia w aplikacji learningapps, filmik z YouTube

Zapraszam do zabawy z poznanymi już częściami zdania.

<https://learningapps.org/display?v=pmgbm6cpc20>

<https://learningapps.org/display?v=pzzks9w4520>

<https://learningapps.org/display?v=pwiwc0y4j20>

<https://learningapps.org/display?v=p2okbvim320>

<https://learningapps.org/display?v=pfoeiau2t16>

<https://learningapps.org/display?v=pni1nza9k20>

<https://learningapps.org/display?v=pt4yeprej20>

Podsumujmy:

Znasz już orzeczenie

- **Do czego służy ta część zdania?**
Wyraża czynność lub stan podmiotu.
- **Jak szukać orzeczenia w zdaniu?**
Pytaj tak jak o czasownik:
 - **co robi?**
 - **w jakim jest stanie?**
 - **co się z nim dzieje?**
- Przykłady orzeczeń:
Ula odrobiła lekcje.
Obraz wisi na ścianie.

Wyróżnisz:

- **Orzeczenie czasownikowe**, czyli takie, które wyrażone jest czasownikiem w różnych czasach trybu oznajmującego, rozkazującego lub przypuszczającego, np. *Zosia prasuje. Mama gotowała. Piotrek przeczytałby.*

Uwaga! Orzeczenie może być też wyrażone czasownikiem w formie nieosobowej, ale takie orzeczenie spotkasz w zdaniach bezpodmiotowych, np. *Napisano pracę. Posprzątno stołówkę.*
- **Orzeczenie imienne** – składające się z dwóch części: czasownika w formie osobowej (łącznika) – *być, stać się, zostać* oraz innej części mowy, którą nazywamy orzecznikiem, np.
Maciek zostanie (łącznik) tancerzem (orzecznik = rzeczownik).
Damian jest (łącznik) uparty (orzecznik = przymiotnik).

Jaka część mowy może być w zdaniu orzeczeniem?

- **Czasownik**, np. *Julka uwielbia książki przygodowe.*

Znasz już podmiot

- **Do czego służy ta część zdania?**
Określa wykonawcę czynności. Nazywa osobę, zwierzę rzecz czy zjawisko, czyli oznacza to, o czym w zdaniu orzekasz za pomocą orzeczenia.
- **Jak szukać podmiotu w zdaniu?**
Pytaj jak o rzeczownik:
 - **kto? co?**
- Przykłady podmiotów:
Zuzia jest moją siostrą.
Filip usnął na kanapie.
Był okropny deszcz.

Wyróżnisz:

- **Podmiot szeregowy**, czyli podmiot składający się z szeregu wyrazów. Wyrazy w podmiocie szeregowym są równorzędne, np. *Ania i Kasia mają świetne oceny.*

- **Podmiot domyślny** – tak powiesz o podmiocie, którego w zdaniu nie ma, a którego możesz się domyślić z kontekstu zdania, np. *Odłożyliśmy pójście do kina na sobotę.* (kto? – my = podmiot domyślny).

Zapamiętaj!

Są zdania, w których nie ma podmiotu. Takie zdanie, w którym nie ma podmiotu i nie można się go domyślić, jest **zdaniami bezpodmiotowymi**, np. *Chmurzy się. Nakarmiono koty.*

- **Podmiot gramatyczny** to podmiot, który jest rzeczownikiem w mianowniku, np. *Ola zna włoski.*
- **A podmiot logiczny** to podmiot, który jest rzeczownikiem w innym przypadku niż mianownik, np. *Zabrakło nam wody.* (rzeczownik w dopełniaczu)
Nie ma na to zgody.
Przybyło wielu gości.

Jaka część mowy może być w zdaniu podmiotem?

- **Rzeczownik w mianowniku**, np.

Gosia ugotowała barszcz.

- **Bezokolicznik**, np.

Czytać jest przyjemnie.

- **Zaimek rzeczowny**, np.

Ona lubi kino.

- **Rzeczownik w dopełniaczu**, np.

Wody zabrakło w sklepie.

Znasz już przydawkę

- **Do czego służy ta część zdania?**
Określa rzeczownik.
- **Jak szukać przydawki w zdaniu?**
Na pewno obok rzeczowników. Pytaj o nią:
 - **jaki? jaka? jakie?**
 - **który? która? które?**
 - **czyj? czyja? czyje?**
- Przykłady przydawek:

Kinga dała Markowi książkę Idy.

Byłam na balu z moim bratem.

Jaka część mowy może być w zdaniu przydawką?

- **Rzeczownik:** Film Damiana był świetny.
- **Liczebnik:** Przyniosę ci jutro dwanaście płyt.
- **Zaimek:** Uwielbiam się bawić z moją siostrą.
- **Przymiotnik:** Obejrzałem interesujący program.

Znasz już okolicznik

- **Do czego służy ta część zdania?**
Okoliczniki najczęściej określają czasowniki lub przymiotniki. Mówią o okolicznościach wykonywanych czynności. Okolicznik określa czas, miejsce lub cel jakiegoś działania. Okoliczników jest tyle, ile różnych określeń czynności.
- **Jak szukać okolicznika w zdaniu?**
Pytaj o niego:
 - **gdzie?**
 - **skąd?**
 - **kiedy?**
 - **dokąd?**
 - **jak długo?**
 - **w jaki sposób? po co?**
- Przykłady okoliczników:

*Byłem wczoraj na basenie.
Marzena pracowała w piekarni.
Milka spała spokojnie.*

Wyróżnisz:

- **Okolicznik miejsca** – pokazuje, w jakim miejscu dana czynność się odbywa. Jak rozpoznać okolicznik miejsca?
Pytaj: gdzie? dokąd? skąd? którędy?
*Siedzieliśmy na ławce.
Mieszkam w Elblągu.*
- **Okolicznik czasu** – określa czas, w jakim odbywała się dana czynność. Jak rozpoznać okolicznik czasu?
Pytaj: kiedy? odkąd? jak długo? jak często?
*Położyłem się o świcie.
Od rana sprzątam w pokoju.*
- **Okolicznik przyczyny** – wyjaśnia, z jakiego powodu coś się stało. Jak rozpoznać okolicznik przyczyny?
Pytaj: z jakiej przyczyny?
*Zrobiłem to ze strachu.
Ola płakała ze złości.*
- **Okolicznik stopnia** (inaczej miary) – określa intensywność wykonania czynności. Jak rozpoznać okolicznik stopnia?
Pytaj: jak? w jakim stopniu? jak bardzo? ile?
Ula jest niezwykle miła.

- **Okolicznik sposobu** – nazywa sposób wykonania jakiejś czynności. Jak rozpoznać okolicznik sposobu?
Pytaj: jak? w jaki sposób?
Uciekał szybko.
Pisał starannie.
- **Okolicznik celu** – określa cel opisywanej czynności. Jak rozpoznać okolicznik celu?
Pytaj: w jakim celu? po co?
Idę do apteki po lekarstwa.
- **Okolicznik przyzwolenia** – mówi o takich warunkach, które powinny przeszkodzić, a nie przeszkodziły w wykonaniu czynności. Jak rozpoznać okolicznik przyzwolenia?
Pytaj: pomimo co? mimo czego?
Mimo śniegu pojechaliśmy do lasu.
Pomimo bólu wstałam z łóżka.
- **Okolicznik warunku** – mówi o warunkach, od których zależy, czy czynność się odbędzie, czy nie. Jak rozpoznać okolicznik warunku? Pytaj: pod jakim warunkiem? w jakim wypadku?, np.
Na wypadek deszczu weź płaszcz przeciwdeszczowy.
W przypadku choroby zostanę w domu.

Jaka część mowy może być w zdaniu okolicznikiem?

- **Rzeczownik**, np. ***Wieczorem** padało.*
- **Przysłówek**, np. ***Mieszkam daleko** od Anki.*
- **Zaimek przysłowny**, np. ***Tam** zostawiłam torbę.*

Ostatnią-piątą-częścią zdania jest dopełnienie.

Na dzisiejszej lekcji poznacie dopełnienie. Jest to część zdania, która obok okolicznika określa czasownik (orzeczenie w zdaniu). Dopełnia jego treść i odpowiada na pytania przypadków oprócz Mianownika i Wołacza, a więc:

D. kogo? czego? Paweł (podmiot) zaprosił (orzeczenie) (kogo?) kolegę (dopełnienie).

C. komu? czemu? Marysia (podmiot) ufa (orzeczenia) (komu?) koleżance (dopełnienie).

B. kogo? co? Kamil (podmiot) czyta (orzeczenie) (co?) książkę (dopełnienie).

N. z kim? z czym? Kolega (podmiot) wyszedł (orzeczenie) (z kim?) z psem (dopełnienie).

Msc. o kim? o czym? Kasia (podmiot) myśli (orzeczenie) (o czym?) o wakacjach (dopełnienie).

Obejrzyjcie filmik i spróbujcie przejść do ćwiczeń.

<https://www.youtube.com/watch?v=kn0d4laPi9g>

Podsumowanie: Dopełnienie (obok okolicznika) jest określeniem czasownika (orzeczenia w zdaniu). Odpowiada na pytania przypadków (bez M. i W.). Bywa najczęściej

wyrażone rzeczownikiem i wyrażeniem przyimkowym (przyimek + rzeczownik, np. z psem, o wakacjach.

Przejdziemy teraz do ćwiczeń.

Wykonajcie ćwiczenia na stronie 95/96.

Zadanie domowe. Ćw. 5/96.

Uwagi o lekcji. Zajęcia odbyły się w ramach lekcji wprowadzającej nową część zdania. Uczniowie znali już aplikację learningapps, więc sprawnie wykonywali zadania. Lepiej wypadają one w klasach mniej licznych, można wtedy podzielić dzieci na grupy na przykład w grze w milionerów.

Lekcję obserwowali nauczyciele SP nr 64 w Bydgoszczy:

Aleksandra Wandowska

Joanna Czaczyk

Joanna Kwiatkowska

Tomasz Dajczak

Anna Szymkowiak-Trando